Б и б л и о т̄ е к а „ А ī о р а”

књиīа 180

Наслов оригинала:
Ivana Gibova
Babička©

This book was published with financial support from SLOLIA, Slovak Literary Centre.
Slovenské literárne centrum

Copyright © 2023, Ivana Gibova

Copyright © 2026, за српски језик, за Србију и Црну Гору, АГОРА

Ова публикација се у целини или у деловима не сме умножавати, прештампавати или преносити у било којој форми или било којим средством без дозволе аутора или издавача, нити може бити на било који други начин или било којим другим средствима дистрибуирана или умножавана без одобрења издавача.
Сва права за објављивање ове књиге задржавају аутор и издавач по одредбама закона о ауторским правима.

Ивана Гибова

БАКИЦА©

Превео са словачкоī
Михал Харīањ

АГΩРА

1989. година, тата води Магду и Томаша у обданиште, Томаш иде пристојно, Магда се нон-стоп дере, тата мање--више иде рано у оквиру могућности након јучерашњег дана. „Па што толико плачеш, Магдице?", наводно га занима, али Магда не зна да му објасни, не зна да прича, јер би најпре морала да прогута бале, путем сретну старог Радачевског, насмејаног од раног јутра, био је већ на пола деци у кафани, „па што те ћалац узо у папуче у школицу кад киши?", обрати им се весело, гледа Магдине папуче број двадесет седам, дечје папучице са паткицама, смеје се, оцу то тек сада допре у ум, али већ су ту, испред обданишта, предаје другарици дете у покислим папучама, цупи-лупи.

Изгледа као од пластике. Нећеш да ти ово буде прво што ти падне на ум, али тачно то ти и падне, јер стварно то тако изгледа и твоја глава већ следи ову линију и аутоматски генерише слику пластичне лутке из *sex shop*-а са ружичастим образима и напуњеним уснама, да, твој мозак има тај дар да од свих алтернативних представа увек изабере најодвратнију, најнеукуснију и најмање пригодну, а теби се повраћа, не само због ситуације, већ због себе саме, због функционисања твоје болесне мисли, ни овог трена не успеваш да осетиш адекватне емоције које би се тицале личности о којој се ради, твоја глава ни овог трена не успева да се концентрише ни на шта друго но на себе саму, јер о теби се увек ради! Стидиш се сама себе, стидиш се пред свима присутнима који то, додуше, не

знају, али тебе обузме опседантно убеђење да све то виде, да морају видети да изнад фаце имаш велики облак из стрипа са пластичном пиздом у средини; Томаш ти даје паковање хигијенских марамица из Кауфланда, то знаш по жутом омоту и на њему црвеном бојом штампаној значки К-класик, а ти се више и не дереш, даје ти их само зато што брине, претпоставља да ћеш да наричеш, да, то претпоставља, да се родбина на сахранама дере, још и на ту сахрану, на ово излагање фигуре ћеш доћи без марамица, то си тачно ти, тако ти функционишеш, ти целог живота ниси била способна да се обучеш прикладно времену, фуртом си гледала некакве прогнозе, и фуртом ти је било или топло или зима, или топло и зима заједно, још и на сахрану дођеш без марамица, а још је и зима а ти се знојиш, због ковчега, лутке и Марије Калас? И зашто си се баш сада сетила тих глупих папуча? Како сада можеш да мислиш на папуче? Не знаш, нећеш да знаш, само се надаш да то немаш у облачићу изнад главе, а не виде то опет сви, али и ова параноја ће ускоро проћи, све је само привремено, није то никаква алхемија, увек се све догађа само привремено, то је научила још у обданишту када је први пут донела лутку од Верене што је у НДР; то је био такав петак, 1989. године, кад још благе везе ниси имала шта је НДР, а твоја једина брига је била да сваке недеље буде некакав петак, а ти ћеш опет бити лузере другаре, јер петком се у обданиште могу носити сопствене играчке од куће, али ти овај бенефит ниси искористила, не да ниси хтела, али у вашој кући није било неких довољно репрезентативних играчака, све су биле или наслеђене од старијих сестара или нове, али то су углавном биле друштвене игре за целу породицу, да се једном играчком баве оба детета, јер наводно средстава за дечје измишлице у Породици није било. Није да ниси имала властите играчке, кад сте били у бањи у Мађарској, свидела ти се

ружичаста лопта, тако су ти родитељи купили ружичасту гумену лопту, Томаш је желео водени пиштољ и такође су му га купили, а онда је њиме до краја одмора срао по теби, јер му се чинило да је сестра најпогоднији објекат који треба циљати. У сваком случају, ружичаста лопта није баш била тип играчке који би петогодишња девојчица поносно донела у малоградско обданиште, са тиме, ево, каква страва. Свет тако не функционише. На срећу, крајем лета у Кући се појавила Аничина другарица Верена из НДР и донела лутку, што је очито изменило твоју позицију у дечјем колективу, наравно, само привремено, јер све је само привремено. Тата ће отићи, другарица Елвира хвата Магду за руку, „како дивне ручице, какве јамице, могло би се и њима са кликерима играти", рећи ће и онда погледати Магду у очи на начин који дете збуни за наредних тридесет година; мало шта Магда у вези са другарицом Елвиром памти, али памти то да је била веома поцрнела и имала веома светле очи и веома кратку косу, а кад Магда буде имала папуче број тридесет девет, схватиће да су у погледу другарице можда били и свакакви други неумесни контексти, али сада још нема капацитет ни разлог да то схвата, сада има мокре ноге, бале у носу и тугу у срдашцу, јер упркос томе што има ногу двадесет седам, већ поседује некакву ону животну емпирију и успева да замисли шта значи то када је тата испред обданишта срео Радачевског, успева да замисли свашта, зашто се радије не игра са играчкама већ са зеленом платненом марамицом, обавија је око прстију и мисли да су то прсти манекенке, и она их облачи, још не зна да и њено срдашце и њена фантазија јесу нежељени артикли у њеној будућој реалности, за сада живи своје малоградско социјалистичко детињство, које ће пак, то исто још не зна, убрзо да се заврши изјавом другарице Елвире да се не зове другарица, већ госпођа, што Магду поново на одређено збуни, на срећу

не следећих тридесет година, можда на три, седам или десет, ко зна, нико сада не зна, можда само дотад док не пође у средњу школу, или барем у више разреде основне, али сада то није битно, сада се Магда игра са платненом марамицом у коју је пре тога исцедила бале, јер код њих још није била Верена из НДР и Магда још нема лутку, код куће има само ружичасту лопту а у обданишту на парапету мокре папуче, што јој у ствари и одговара, јер барем може да седи боса у ћошку и не мора да се игра са Качмариковом, Жуповом и Ондрејковом, јер Магда није сувише друштвено дете и могућност да се бави балавом марамицом воли више од дружења и урањања у колектив, али другарица долази са задатком „децо, нацртајте како сте се играли за викенд", дели бојице и папире, али Магда, не попут друге деце која од формата А4 искористе десет процената, опрезно црта велики лик, то је као Томаш, и онда следећи, нешто мањи, то је као она, ликови се играју са ружичастом лоптом, Елвира Магду похвали, „то је диван цртеж", Магда зна да је у овоме добра, успева да се ликовно изрази, истиче се пред осталом децом, а остала деца и даље сматрају да је јадница јер нема лепе играчке и у целости је некако чудна; зато у цртању ужива, јер за цртеже је другарице хвале и онда их окаче на таблу на зиду, то су тренуци кад се собом поноси, ваљда и сада, вероватно и сада у њој расте и нешто као самопоуздање, још не зна да ће кроз неколико дана просути туш на тепих и поново ће се осећати као јадница, тако ће се осећати и данас поподне код куће, али барем то зна, спремна је за то да ће тата и данас бити полупијан пошто је ујутру срео Радачевског, а Бакица ће опет да виче на њега, а мама ће да ћути, али Магда сада неће да мисли на то, сада ће да се радује што јој цртеж иде на зид, жели да се радује што ће Породица за викенд поћи из Малог града трабантом на Село код сеоске баке антихристове и Магда ће се са Томашем игра-

ти у дворишту и неће викати на оца, и са очевом сестром Мартицом ће се лудирати у баштu и јурити и играти се скривалица; ово Магда замишља и томе се радује, не обраћа пажњу на Качмарикову, Жупову и Ондрејкову док је исмевају што са одсутним изразом лица седи за столом иако су сва остала деца присутног израза и већ стоје у реду за ручак, другарица Елвира мора да дође и пробуди Магду, упозори је „Магдице, ручак је", Магда устане и иде у ред иза осталих оваца, успут погледа папуче на парапету, мокре папуче са паткицама број двадесет седам, ко зна да ли ће се осушити кад мама пополдне дође по њу; дође на ред и узме ручак, изгледа као да је месо од вране и проклијао кромпир, враћа се до стола и покушава да то поједе, месо је тврдо, остави га, поједе само кромпир, мисли на Томаша, имају ли и они у другом разреду тврдо месо од вране? После ручка децу чека спавање, другарица им чита из књиге, Качмарикова и Жукова ометају, Магда покрије главу јорганом и испод њега се игра са мараmицом, замишља да облачи манекенку, кад порасте, такође ће бити манекенка, или глумица, сада јој не би у никаквом паралелном свемиру пало на ум да много касније, кад буде имала папуче тридесет девет, глумица уопште неће бити, спаваће са времешним колегама те глумице; како би сада о томе могла да нешто тако мисли кад јој се папуче број двадесет седам суше на парапету, сем тога, време за спавање је већ прошло и другарица виче „устајемо", тако да се Магда покорно диже из кревета међу првима, пази да буде присутна у реалности да јој се овце поново не смеју, а на реду је и ужина, мада је ужина уопште не занима, а међу првима пополдне долази и Магдина мама, Томаша из другог разреда је већ покупила; док се Магда у гардероби обува, пита Томаша да ли су и они имали тврдо месо од врана, Томаш каже да јесу, мама се смеје, „какво месо од врана, шта измишљате?", деца се такође смеју,

још мало ће се смејати док не дођу кући и не виде татицу, тешко је рећи да ли то Томаш зна, али Магда зна, Магда је пола године старија, Магда више није мала, Магда сигурно зна да се код куће неће смејати, зато каже мами да иду у посластичарницу на колаче-бомбардере, али Томаш то одбије, „нее, Маћо, хоћу да идем кући", да, јер си још мали и глуп и ништа не знаш, помисли Магда, „Томицу боли стомачић, Маћи, следеће недеље ћемо на колачић, добро?", каже мама, „није требало да једе оно месо од вране", додаје Магда, „шта вам је с тим месом од врана", поново се смеје мама, али Магда већ зна да то није истински смех, већ да је такав само за децу, да их смири, „као, није то ништа", то Магда већ препознаје, више није мала, и зато послушно креће кући, окачена за маму, с друге стране окачени Томаш и тик иза њих визија ружне малоградске Породице, пијаног оца и љуте Бакице; без меса, без колача, барем за викенд ће ићи трабантом на Село, половина Породице, дакле без Бакице и Томаша, јер тај стално повраћа и лоше му је, ујутру крећу трабантом на Село, где их чекају не само бухтле, Пиги чај и кокошке у дворишту, већ и очева сестра Мартица са новим момком Љубошем, Љупчетом, тако да нема скривалица, јурњаве, промена програма; око пет зове на фиксни малоградска Бакица бакицу антихристову да јави да је Томашу лоше, позваће хитну, мама одмах седа у трабант, остави Магду на бригу оцу, он не може да вози, преноћиће код бакице антихристове, Магди је драго, радо спава код ње, отац исто, јер бакица антихристова га не бузерира и не виче као Бакица малоградска. После викенда у обданишту нове бојице, али задатак је исти, деца цртају како су се у суботу и недељу играла, Магда преда цртеж, али другарица се некако чудно понаша, не хвали Магду, пита шта цртеж представља, Магда не схвата у чему је проблем, отворено каже да је то игра Љупчета и Мартице, како су се голицали у

кревету, али другарица говори да то није таква игра какву би Магда требало да црта, да то не може да се стави на зид, даје Магди нови папир да на њему нацрта лепу игру, Магда црта лепу игру, два детета како бацају ружичасту лопту, али никако не може да схвати шта је у првој игри било ружно, зашто другови не би могли да се голицају кад се и Магда са Томашем голица; предаје нови цртеж, са овим је другарица већ задовољна, качи га на зид и када би Магда сада знала да се са овим прибадачем завршава њено прво детињство, можда би га боље запамтила; можда би и цело детињство боље запамтила. Крај првог детињства. И са Вереном из НДР за време социјализма се твоја мама дописивала само привремено, после револуције Верена јој, као сиромашној другарици из бивше Чехословачке, није слала писма, већ новац, а повремено би дошла и у посету, али никад се није изувала. Бакица је рекла да је то зато што су на западу чисти тротоари, тамо се не изувају, а тада, кад си се највише стидела због кухињске линије у вашем Домаћинству, Верена је чак дошла са некаквим пријатељем, што је било чудно, јер да тада ниси била дете и кад би знала шта значи реч лезбијка, помислила би да је Верена очигледна лезбијка. Ни Веренин пријатељ се није изуо, само Исус зна шта су радили у Словачкој, ниси могла да замислиш ни тада, а не можеш то ни сада, зашто би неко из НДР долазио у такво дупе као што је Мали град, ниси претпостављала да су се довде ломатали само да вас посете, нису се изували, видели су ваше гнусно Домаћинство, гнусну линију, и пили гнусну кафу коју твоја мама није знала да направи јер кафу није пила, а Бакица је, додуше, знала, али шта вреди кад је после седам пута заливала исти соц од кафе, а по могућности, када је било посета, то је радила од свежег соца. После кафе, Верена је мами дала неке марке, очигледно доста, јер мама се стидела и није хтела да их прими, ваљда због некаквог пијете-

та и захвалности Верени, тада се још није знало да ће марке у Домаћинству бити велика тема, конкретно након тога када их отац из кутије украде и мине на пиће, али то сада није значајно, значајно је то да сам због Верене у вишим разредима морала да идем на немачки, на тај најодвратнији језик на свету, и да је резултат пријатељства твоје маме са латентном лезбијком из НДР-а била лутка, да је твој отац пропио марке и да никад ниси научила немачки и никад ниси престала да се стидиш тога што је Верена видела вашу гнусну линију и ваше бедно Домаћинство и тај прастари огавни тепих са ресама, на којем се, као престо, налазила Бакичина прастара фотеља са крзном. Година 1995, Бакица седи у фотељи и слуша плочу Марије Калас. Али говно. Хтели бисмо. У ствари, Бакица гледа на ТВ-у некакав перфидни програм. Чак и не штрика, ништа слично као баба не ради, само седи и гледа. Треба рећи да достојно седи, а не као Томаш и ја, који се врпољимо на каучу, увек бих је затекла само у тој фотељи. Томаш иде у кухињу, донесе кикирики, у посуди, наравно. Бакицу би јебнуло да га поједемо из кесице, „какав је то начин", чуло би се из дневне собе, тако нешто не бисмо себи дозволили у њеном присуству, јести кикирики из кесице. Знамо да је то омета у слушању Марије... и праћењу програма на телевизији. У дневној соби је лампа са три сијалице. Леви шалтер пали једну, десни преостале две. Томаш по повратку из кухиње хоће једну да упали, да бар видимо кикирики, али непажњом лактом муне у прекидаче тако да се укључе све сијалице. Текући стандард у нашем Домаћинству је: „довољна је само једна". По Бакици. Све су то отприлике двадесетице сијалице, тако да када би их светлело и седамдесет, до некаквих великих губитака на енергији не би дошло, али то Бакици из самозаштитних разлога нико неће објашњавати. У секунди, кад Бакица примети да су све сијалице упаљене, не заборави да